

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1998 metai

Vilnius 1999

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1998

VILNIUS 1999

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1998

VILNIUS 1999

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė komisija

**Vytautas MERKYS (pirm.), Antanas TYLA (pirm. pavaduotojas),
Vacys MILIUS, Gediminas RUDIS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė),
Gintautas ZABIELA**

**Redakcinės komisijos adresas:
Kražių g. 5, 2001 Vilnius**

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342
ISBN 9986-34-038-1

POVILAS L A S I N S K A S

JONĖS DEVEIKYTĖS-NAVAKIENĖS MOKSLINĖS VEIKLOS PRADŽIA

1997 m. vasario 20 d. sukako 90 metų, kai gimė Jonė Deveikytė-Navakienė (1907–1965), viena pirmųjų Lietuvos teisės istorikų. Iki šiol jos biografijai ir mokslinei veiklai skirta mažiau dėmesio nei kitiems Nepriklausomos Lietuvos istorikams. Tuo tarpu Zenonas Ivinskis jos vardą mini greta žymių VDU auklėtinių: Adolfo Šapokos, Juozo Jakšto, Jono Matuso ir kitų. Nuodugnus J. Deveikytės-Navakienės mokslinio palikimo ištyrimas, naujų biografijos bruožų atskleidimas leistų nustatyti jos vietą historiografijoje ir geriau suprasti XX a. 4-ojo dešimtmečio Lietuvos istorikų kartos pasaulėjautą.

Išsivijos spaudoje yra pasirodę keli mokslininkai skirti straipsniai. 1960 ir 1972 m. „Lietuvių enciklopedijoje“ Simo Sužiedėlio informaciniuose straipsniuose glaustai aprašyti pagrindiniai istorikės gyvenimo etapai ir mokslo darbai¹. J. Jakštas prisiminė būsimos istorikės mokslo metus Ukmergės gimnazijoje, jų bendravimą po Antrojo pasaulinio karo. A. Krausas² ir V. Mingėla³ nušviečia paskutinį istorikės gyvenimo laikotarpį, apsistoja ties jos planuotais darbais, kalba apie pradėtą rengti daugiatomę Lietuvos Statuto studiją. Z. Ivinskio straipsnyje atskleidžiama J. Deveikytės-Navakienės biografija, aprašomi pagrindiniai jos darbai, nemažai dėmesio skiriama svarbiausiems istorikės moksliniams interesams: Jogailos ir Jadvygos laikai, Liublino unija ir jos istorinė reikšmė, Lietuvos statutai ir kt., aptariama jos pedagoginė veikla⁴.

Kai 1971 m. Čikagoje išvydo pasaulį J. Deveikytės-Navakienės į lietuvių kalbą išverstas 1529 metų Lietuvos Statutas, sovietinėje Lietuvos spaudoje Vytautas Rau-

---

¹ S. Sužiedėlis, Jonė Navakienė-Deveikytė, *Lietuvių enciklopedija*, Boston, 1960, t. XX, p. 99–100; *Enciclopedia Lituanica*, Boston, 1972, t. II, p. 62–63.

² J. Jakštas, Mirė didclė Lietuvos istorijos mylėtoja, *Dirva*, 1965 03 10; A. Krausas, Dr. J. Deveikytė-Navakienė prisimenant, *Dirva*, 1965 05 17.

³ V. Mingėla, Dr. Jonės Deveikės mokslinis palikimas, *Dirva*, 1967, Nr. 14.

⁴ Z. Ivinskis, Dr. Jonė Deveikė ir jos veikla Lietuvos istorijos srityje, *Aidai*, 1971, p. 355–366.

deliūnas įvertino atliktojo darbo privalumus ir trūkumus. Pažymima, kad ne visiems juridiniams terminams rasti lietuviški atitikmenys, konstatuotas vertėjos nenuoseklumas, vietomis per laisvas ir netikslus prasmės perteikimas, daroma priekaištų ir leidinio redaktoriui (nepilna bibliografija, neinformatyvi įžanga ir kt.)⁵. Tačiau šioje recenzijoje pripažįstama atlikto darbo reikšmė: „Iki šiol lietuviškai tebuvo atskiros vertimo ištraukos arba dar 1909 m. dr. J. Šliūpo darytos santraukos. Įžymiam mūsų teisės paminklui pažinti ir studijuoti atsivėrė daug didesnės galimybės“⁶. Vytautas Andriulis trumpai sustoja ties J. Deveikytės-Navakienės biografija, dėmesį skiria jos Lietuvoje publikuotiems straipsniams, kurių turinys išryškina istorikės požiūrį į LDK valstybinę santvarką. Autorius pabrėžia, kad J. Deveikytės-Navakienės nuostata Lietuvos istorijos tyrimuose remtis prigimtinė lietuvių tautos teise ir valstybingumo idėja akivaizdžiai išskiria ją iš „bendrataučių, išugdytų bolševikinėje istorijos supratimo dvasioje“⁷. Romualdo Samavičiaus apžvalgoje iš dalies kartojami Z. Ivinskio ir kitų pateiktieji J. Deveikytės-Navakienės biografiniai duomenys, skiriamas dėmesys jai kaip tarptautinių kongresų dalyvei, išvardijami nepublikuoti mokslininkės darbai⁸.

Šiame straipsnyje siekiame nušviesti istorikės Jonės Deveikytės kelio pradžią iki 1944 m., kai ji pasitraukė iš Lietuvos. Be minėtų tekstų, čia remiamės archyviniais šaltiniais. Lietuvos centriniam valstybiniame archyve esanti studentės Jonės Deveikytės byla teikia informacijos apie jos studijų Vytauto Didžiojo universitetė eigą⁹. Du jos diplominiai darbai (pirmas rašytas baigiant istorijos skyrių, antras – teisės) – tai pirmieji moksliniai bandymai¹⁰. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje esančiuose J. Deveikytės laiškuose Augustinui Janulaičiui – jos kelionės išpūdziai, susitikimų su to meto žinomais istorikais aprašymai, dėstomos jos pažiūros į Lietuvos praeitį ir XX a. aktualijas. Zigmo Toliušio¹¹ ir Salio Šemerio prisiminimai teikia žinių apie J. Deveikytės gyvenimą Kaune prieškario ir Antrojo pasaulinio karo metu, jos tėvus ir vyrą Klaipėdos gubernatorių Joną Navaką¹².

---

⁵ V. R a u d c l i ū n a s, Čikagietiškaį Statutą pavarčius, *Gimtasīs kraštas*, 1972, Nr. 10, p. 4.

⁶ Ten pat.

⁷ V. A n d r i u l i s, Teisės mokslų daktarai pirmoje Lietuvos Respublikoje, *Justitia*, 1990, spalīs, p. 3.

⁸ R. S a m a v i č i u s, Lietuvos istorijos tyrinėtoja Jonė Deveikytė-Navakienė, *Ukmergės diena*, 1995 12 16; Istorikė Jonė Deveikytė-Navakienė ir jos mokslinis palikimas, *Voruta*, 1996 05 18–24, p. 7.

⁹ VDU studentės Jonės Deveikytės asmens byla, *LCVA*, f. 631, ap. 7, b. 5962.

¹⁰ Jonė D e v e i k y t ė, *Napoleono Imperijos atsiradimas*, diplominis darbas, *LCVA*, f. 631, ap. 10, b. 52; *Iš Kauno gyvenimo 1662–1673 m.*, diplominis darbas, *LMAB RS*, f. 256, b. 671.

¹¹ J. Deveikytės laiškaį A. Janulaičiui, *LMAB RS*, f. 267, b. 366.

¹² Z. T o l i u š i s, Mano amžininkai, *LNB RS*, f. 66-8, p. 48–57; S. Š c m e r y s, *Žmonės mano gyvenime: Jonė Deveikytė*, Klaipėda, 1997, p. 40–42.

Studijos gimnazijoje ir Vytauto Didžiojo universitete

Jonė Deveikytė gimė 1907 m. Raguvoje, Kazio Deveikio ir motinos Teofilės Žulytės šeimoje. Z. Ivinskio jie laikomi susipratusiais lietuviais – jų 1912 m. Ukmergėje pastatyto mūrinio namo frontinėje sienoje buvo pavaizduotas Lietuvos Vyčio ženklas¹³. Tėvas – stambus ūkininkas ir pramonininkas – pritarė dukros moksliniam interesams ir nuolat ją rėmė. Pradžios mokslą J. Deveikytė įgijo namuose. Pirmojo pasaulinio karo metu su tėvais gyvendama Irkutske pradėjo lankyti gimnaziją. 1919 m. šeimai grįžus į Lietuvą, nuo 1922 m. tęsė mokslus Ukmergės gimnazijoje. Ten mokėsi ir būsiamasis istorikas Juozas Jakštas. Jis prisiminė J. Deveikytę kaip neeilinę asmenybę: „Įžymaus Ukmergės lietuvių dukra pirmiausia veikė mus, mokslo draugus, visus pralenkiančiu knyginiu žinojimu. Ji mums atrodė lyg būtų vaikščiojanti enciklopedija, berianti savo žinias. Krito mums į akis ir jos savaimingos manieros, daugiau rafinuotos, miesčioniškos kultūros paliestos. Jos elgsena, galvosena ir apskritai santykiavimas su mokslo draugais buvo visai skirtingi nuo josios draugų“¹⁴. J. Jakštas mokėsi aukštesnėje klasėje ir anksčiau baigė gimnaziją.

1924 m. septyniolikos metų amžiaus J. Deveikytė įstojo į VDU Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos skyrių. Istoriją jai dėstė Levas Karsavinas, Ignas Jonynas, Jonas Yčas, teisę – Mykolas Römeris, Augustinas Janulaitis, kiti žinomi to meto profesoriai. Ji studijavo Lietuvos, latvių, prūsų, rusų istoriją, istorijos teoriją ir metodologiją, politinę ekonomiką, Lietuvos meno istoriją, pedagogiką bei jos istoriją, eksperimentinę psichologiją, pedologiją, geografiją, lotynų, prancūzų kalbas ir kt. Kartu J. Deveikytė pradėjo studijuoti teisių mokslus, o 1928 02 28 nutarė pereiti į Teisių fakultetą. Čia jai buvo leista pradėti studijas nuo antro kurso, nes dar mokymdamasi Humanitarinių mokslų fakultete ji įvykdė ir teisių studijų pirmojo kurso programą¹⁵. Teisių fakultete ji studijavo Lietuvos teisės istoriją, romėnų teisę ir jos istoriją, valstybinę, civilinę, finansų, baudžiamąją, administracinę, prekybos teisę, teisės filosofijos istoriją, statistiką ir kt. Nutarusi gauti istorikės diplomą, J. Deveikytė 1932 m. apgynė pirmąjį savo diplominį darbą „Napoleono imperijos atsiradimas“. Remiantis daugiausia prancūzų literatūra, darbe aptariama Prancūzijos istorija Direktorijos metu, Napoleono organizuoto perversmo priežastys, dešimties metų Konsulato laikotarpis, prancūzų Konstitucija ir Napoleono kodeksas, Prancūzijos raida imperijos link. Rinkdama Kauno centriniam archyve medžiagą, J. Deveikytė patyrė nemalonumą: jai pačiai archyve nesant, iš jos užsakytos bylos dingo dokumentas, ir jaunajai istorikei dėl to net teko susidurti su kriminaline policija; laimė, viskas baigėsi gerai¹⁶.

¹³ Z. I v i n s k i s, min. veik., p. 355.

¹⁴ J. J a k š t a s, Mirė didelė Lietuvos istorijos mylėtoja, *Dirva*, 1965 03 10.

¹⁵ VDU studentės Jonės Deveikytės asmens byla, l. 5.

¹⁶ J. Deveikytės laišakai..., l. 3.

Šiam J. Deveikytės darbui vadovavo Visuotinės istorijos katedros vedėjas prof. L. Karsavinas, kuris kartu su I. Jonynu jį ir įvertino: „Autorė išnaudojo nurodytą literatūrą. Darbas sąžiningas, bet truputį skubotai ir naiviai parašytas“. L. Karsavinas šį darbą įvertino pažymiu „gerai“. I. Jonynas buvo griežtesnis: „Autorius pasinaudojo savo darbui gana daug literatūros ir tai sudaro jo gerąją pusę. Deja, darbe per maža sistemingumo, jaučiasi didelių trūkumų minties išreiškime, todėl daug neaiškumų. Kūrinyje dar nevisiškai apdirbtas, atrodo, kad tai tik paskubomis surinkta medžiaga. Patenkinamai“. Bendras pažymys – „gerai“¹⁷. Nurodytieji trūkumai vėlesniuose J. Deveikytės darbuose jau nebuvo tokie ryškūs. 1928 metais iš Paryžiaus į Lietuvą atvykusio L. Karsavino vadovavimas šiam darbui buvo reikšmingas tuo, kad J. Deveikytė pirmąsyk buvo rimtai sudominta Prancūzijos istorija, jos kultūra. Ateityje istorikė būtent su šia šalimi susiejo savo gyvenimą. Ir vėliau ji domėjosi Napoleono epocha, pristatė Lietuvos visuomenei prancūziškai parašytą Broniaus Dundulio disertaciją „Napoleonas ir Lietuva 1812 m.“ (šią temą B. Dunduliui pasiūlė taip pat L. Karsavinas).

Teisių fakultete J. Deveikytė susipažino su žinomu Lietuvos istoriku ir teisinišku Augustinu Janulaičiu. Jis vadovavo J. Deveikytės diplominiam darbui „Iš Kauno gyvenimo 1662–1673 m.“ (Z. Ivinskis straipsnyje apie J. Deveikytę netiksliai jį vadiną „XVII a. Kauno savivalda“). Darbas paremtas visų pirma 1661–1673 metų Kauno magistrato knyga. Pagal ją nustatytos chronologinės tyrimo ribos. Taip pat remtasi Kauno bažnyčių 1782, 1808 metų inventorių knygomis, K. Gukovskio apybraiža apie Kauną ir kitais vokiškais bei lenkiškais šaltiniais. Pastarieji gausiai cituojami. Darbe aptariama Kauno bažnyčių architektūra, XVII a. miestiečių prekyba, amatai, kalbama apie rusų invazijos padarinius ir kt. Vienas iš darbo priedų yra XVII a. Kauno žemėlapis, J. Deveikytės gautas Kauno savivaldybėje ir moksliskai jos apdorotas¹⁸. Savo darbą apie XVII a. Kauną J. Deveikytė rašė 1932 m. Ukmergėje ir susirašinėjo su vadovu A. Janulaičiu. Iš laiškų galima spręsti apie darbo eigą ir požiūrį į mokslinę veiklą. 1932 03 29 ji rašė: „Galiu pasidžiaugt – prieš išvažiuodama gavau, net nuosavybėn, iš miesto savivaldybės statybos skyriaus Kauno miesto planą, kuris visas suskirstytas sklypais <...>. Gal už savaitės turėsiu provizorišką Kauno miestą, t. y. jo planą XVII šimt. Jaučiu, bus klaidų, bet nežinau priemonių joms išvengti, tik vienu raminu save, jei darys kas po manęs panašų bandymą, pasinaudojęs mano mėginimais, lengviau galės išvengti klaidų, kurias aš padarysiu. Toks raminimasis gal nelabai rimtas, bet jis gali būti, nes verčia daryti maximum to, kas yra galima ir per daug nesisielotis, jei kur nors neaišku, nesuprantama ir t. t. Bet šiaip nuotaika puiki <...>. Tikiu, o tikėjimas daug gali“¹⁹. Šiame diplominiame darbe,

---

¹⁷ Jonė D e v e i k y t ė, *Napoleono Imperijos atsiradimas*, l. 65.

¹⁸ Jonė D e v e i k y t ė, *Iš Kauno gyvenimo*, l. 14.

¹⁹ J. Deveikytės laišakai..., l. 1.

skirtingai nei pirmajame, istorikė rėmėsi daugiausia pirminiais šaltiniais, kuriuos kruopščiai išstudijavo. Jis buvo įvertintas aukščiausiu pažymiu. 1932 m. VDU Teisių fakulteto posėdyje J. Deveikytė buvo pripažinta baigusia teisės studijų programą ir jai suteiktas mokslų baigimo diplomą²⁰.

Pirmoji kelionė į užsienį

Savo darbą J. Deveikytė baigė rengti 1932 m. vasarą ir tuoj pat savo lėšomis išvyko į užsienį, norėdama pagilinti žinias istorijos srityje. Šioje kelionėje ji susitiko su keletu žinomų istorikų. Vilniuje ji aplankė Valstybinio archyvo direktorių V. Studnickį, kuris ją šiltai priėmė. Laiške A. Janulaičiui J. Deveikytė pabrėžė prolenkišką jo darbų iš Lietuvos istorijos orientaciją: „Iš jo straipsnių, kuriuos pajėgiau perskaityt, jis yra visų pirma lenkas, o tik vėliau mokslininkas (lietuviybės atžvilgiu)“²¹. Vilniuje Studnickio patarimu J. Deveikytė susitiko ir su Henryku Łowmiańskiu. „Tai dar visai jaunas žmogus su nepaprastai lietuvišku veidu, kaip gera būtų, kad jis galėtų pas mus atvykti, gal aklimatizuotūsi <...>. Jis tėra vieno (pranciškonų) archyvo vedėjas, ir vietos lietuviai pasakojo, kad dabar kviečiamas jis sutiktų“. Iš tikro, 1932 m. istorikas nesėkmingai pretendavo į vietą VDU Istorijos katedroje, tą metų rudenį lankėsi Kaune²².

J. Deveikytė kritiškai atsiliepia apie Vilniaus lietuvių gyvenimą: „Lietuvių Mokslo Draugija teko pasipiktinti, jos būstinė Antakalny, p. p. Vileišio namuose, ir užima palėpę (3 aukštą) ir rūšį, o geriausiuose aukštuose telpa kažkokia įstaiga „Rytas“ ar kai kas panašaus. Juk tai tikras skandalas. Toji įstaiga <...> galėtų tilpti paprastesniame name <...>. Atvyksta į Vilnių vietos lietuviškos mokyklos ir ekskursijos iš kaimo, pagaliau atvažiuoja iš Laisvosios Lietuvos ir jiems nėra ko parodyti, nes per visą amžių rinkti Basanavičiaus muziejiniai dalykai, knygos tėra verti rūšio, palėpės. Basanavičiaus baldai taip pat rūšy. Ten supratau, kodėl mus visi engė, kodėl mus savinosi visi – nemokėta savęs gerbti, ginti savo teisių, iškelti savo kultūrinės vertybes tiek, kad jos sugebėtų anuluoti svetimą įtaką. Šiuo atžvilgiu Vilniuje išėjau gerą mokyklą, tik kad jos per visą gyvenimą neužmirščiau“²³.

O Lietuvos sostinė, ypač katedra padarė gilų įspūdį: „Vilnių supratau, jo didybę ir praeitį, jo reikšmę abiem tautoms pajutau tik Katedroje, tik ją lankant galima suprasti, kodėl vieni jo niekuomet neišsižadės, o antri niekuomet gera valia

---

²⁰ VDU studentės Jonės Deveikytės asmens byla, l. 15.

²¹ J. Deveikytės laišakai..., l. 7.

²² A. R a g a u s k a s, Istorikas Ivanas Lappo (1869–1944) ir Lietuva, *Lietuvos istorijos metraštis*, 1993, Vilnius, 1994, p. 83.

²³ J. Deveikytės laišakai..., l. 7.

neatiduos. Aplankiau ją visą, visus rūsius, visas palėpes <...> pergyvenau ypatingas valandas²⁴.

Iš Vilniaus J. Deveikytė vyko į Varšuvą, ten susitiko su lenkų istorikais Jakubowskiu ir S. Kutszeba, kurie davė jaunajai istorikei nemažai patarimų. Be to, ji aplankė Varšuvos archyvus (laiške nenurodoma, kuriuos būtent)²⁵. J. Deveikytė pabrėžia skirtumą tarp Varšuvos („Rytai Europos drabužiuose“) ir Krokuvos, kuri yra „visai europietiškas miestas, su didele tradicija“. Krokuvoje istorikė susipažino su doc. Piwarskiu, kuris nurodė jai mokslinę literatūrą iš Sobieskių laikų, ir aplankė didžiausią Lenkijos privatų archyvą – Čartoriskių muziejų, ten rado medžiagos iš XIX a., 1831 m. sukilimo, Horodlės, Liublino unijų aktų originalus, knygą iš asmeninės Žygimanto Augusto bibliotekos ir kt.²⁶

Toliau jaunoji istorikė keliavo į Čekiją. Reikšminga tolesniam J. Deveikytės kaip mokslininkės likimui buvo pirmoji jos pažintis Prahoje su emigracijoje gyvenusiu žymiu rusų istoriku, XVI a. LDK teisės žinovu prof. Ivanu Lappo. Jis „vienas iš visų, su kuriais teko kalbėtis, apsidžiaugė, kad vykstu Paryžiu – subręsiu ten ir įtakų mažiau priklausoma būsiu <...>. Aš nežinau, bet jei p. Profesorius pritartumėt, mielai noru sutikčiau tarp užsieniečių profesorių turėti jį savo pirmuoju mokytoju, juo labiau kad prof. Lappo ne tik leido, bet ir įsakė susirašinėti su juo“²⁷. 1933 m. I. Lappo apsigyveno Kaune ir pradėjo darbą VDU, kur dėstė iki Antrojo pasaulinio karo, o jo metu – ir Vilniuje. Jis nuolat bendradarbiavo su J. Deveikyte (kaip ir su A. Šapoka), kuri jau po karo tęsė I. Lappo pradėtus Lietuvos Statuto tyrinėjimus.

1932 11 15 laiškas A. Janulaičiui rašytas jau iš Paryžiaus. Lapkričio 3 d. J. Deveikytė pradėjo lankyti mokyklą École des Chartes – paleografijos ir diplomatikos paskaitas. Užsiėmimai vyko iš ryto, o po pietų istorikė dirbo savarankiškai Paryžiaus bibliotekose ir archyvuose. Lenkų bibliotekoje rinko medžiagą apie Lietuvą, lankė Nacionalinę ir kitas bibliotekas. Paryžiuje J. Deveikytė susitiko su Lietuvos pasiuntiniu Petru Klimu. Labai padėjo P. Klimo rašytos rekomendacijos jai prieiti prie kai kurių retesnių archyvinių šaltinių²⁸. Įdomūs yra J. Deveikytės Sorbonoje patirti išpūdžiai, Prancūzijos akademinio jaunimo ir profesorių palyginimas su Lietuvos aukštųjų mokyklų gyvenimu. Paryžiaus studentai – vienos universitetinės šventės dalyviai jai pasirodė „lyg susitraukę, lyg tolimi pašaliniai stebėtojai <...>. Nebuvo entuziazmo, o profesoriai savo viduramžio drabužiuose atrodė lyg ne šio pasaulio esybės, tolimos, neprieinamos. Lietuva myli savo jaunimą, o Prancūzija tik toleruoja jo esimą. Čia daug kūrybos, bet dar daugiau tradicijos, ir iš tikrųjų prasimušti

---

²⁴ Ten pat.

²⁵ Ten pat, l. 8.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Ten pat, l. 9.

²⁸ Ten pat, l. 10.

pro jos kevalą eiliniam žmogui visai negalima“²⁹. 1933 m. balandžio mėn. J. Deveikytė gavo leidimą dirbti Užsienio reikalų ministerijos archyve. Čia ji rinko medžiagą iki tol Lietuvos istoriografijoje netyrinėta Sobieskių santykių su Habsburgais ir Prancūzija XVII a. tema. „Dirbu panašiai, kaip Kaune – skaitau ištisai ir įdomesnes vietas kopijuojau, po pirmo kauniško bandymo dabar kur kas lengviau – mažiau pavargstu, daugiau nudirbu“. Reikėjo perskaityti Sobieskio veiklą nuo jo išrinkimo iki mirties apimančius 50 tomų, kiekvieno maždaug po 3000 lapų. Laiške istorikė prašo A. Janulaičio patarti, kaip geriau panaudoti šaltinį – ar skaityti ištisai, ar imti tik atskirus tomus, dirbti nuosekliai ar pradžia susidaryti bendrą epochos vaizdą ir pan.³⁰

Straipsniai Lietuvos spaudoje

J. Deveikytė Prancūzijoje išbuvo metus ir grįžo į Lietuvą. 1933 ji ištekėjo už Klaipėdos gubernatoriaus Jono Navako, bet po poros metų išsiskyrė. 1932 m. ji pradėjo bendradarbiauti Lietuvos spaudoje („Keleivyje“, „Trimite“, „Lietuvos aide“), rašė populiarius straipsnius įvairiomis Lietuvos istorijos temomis. Minėtinos dvi publikacijos 1938 m. „Vaire“: pranešimai apie I. Lappo Kaune išleistą fundamentalų 1588 metų Statuto tyrinėjimą, apie 1938 m. Ciuriche įvykusį VIII tarptautinį istorikų kongresą. „Lietuvos aide“ pasirodė jos straipsnis apie Lietuvos Statutą ir didesnės apimties apybraiža apie XVI a. Lietuvos svetimšalius (išspausdinta 1940 m. „Teisėje“). Šie straipsniai rašyti I. Lappo artima tematika, nes juose vienaip ar kitaip paliestos LDK teisinės santvarkos, Lietuvos–Lenkijos santykių po Liublino unijos problemos³¹.

I. Lappo darbo recenzijos pradžioje trumpai išdėstoma Peterburgo universiteto auklėtinio, daugelio darbų iš LDK istorijos autoriaus biografija. Čia I. Lappo apibūdinamas kaip naujas, dar netyrinėtas, daugiausia poliublijinės Lietuvos istorijos problemas nagrinėjantis mokslininkas, siekiantis paremti savo tezes solidžia pirminių šaltinių baze. J. Deveikytės nuomone, šie I. Lappo bruožai suartina jį metodo požiūriu su Leopoldo Rankės kritinės mokyklos tradicija³². Lietuvai šis mokslininkas vertingas kaip nutraukęs nuo Teodoro Narbuto laikų einančią tradiciją vaizduoti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę po 1569 m. unijos Lenkijos provincija. Anot

---

²⁹ Ten pat, l. 11.

³⁰ Ten pat, l. 14.

³¹ J. Deveikytė-Navakienė, Prof. Lappo „1588 m. Statuto“ II-jo tomo belaukiant, *Vairas*, 1938, Nr. 3, p. 183–188; VIII-sis istorinis kongresas, *Vairas*, 1938, Nr. 18, p. 139–191; Svetimšaliai ir jų padėtis Lietuvoje pagal III Lietuvos Statutą, *Teisė*, 1940, Nr. 52, p. 226–240; Lietuvos Statutas, *Lietuvos aidas*, 1940, Nr. 120.

³² J. Deveikytė-Navakienė, Prof. Lappo., p. 183–184.

recenzijos autorės, jau pirmieji I. Lappo darbai iš XVI a. Lietuvos istorijos, išleisti pirmajame XX a. dešimtmetyje – lietuvių tautinio atgimimo metu, – buvo reikšmingi ne vien moksliniu požiūriu, bet ir idėjine, politine prasme. I. Lappo įrodė, jog lietuviai patys, be lenkų dalyvavimo, pajėgė sukurti teisiną ir sėkmingai kelis amžius jį taikyti praktikoje. Recenzijos pabaigoje profesoriaus ilgamečio darbo rezultatai siejami su valstybės civilinio kodekso rengimu: Lietuvos teisininkams patariama semtis idėjų iš senojo Lietuvos teisyne³³. J. Deveikytės ir Z. Ivinskio „1588 metų Statuto“ recenzijos tarsi viena kitą papildė: J. Deveikytė išskėlė I. Lappo darbo reikšmę Lietuvai, o Z. Ivinskis apsisistojė ir ties kai kuriais jo trūkumais: vietomis veikalas perkrautas nereikalinga medžiaga, be to, parašytas rusiškai, nors pripažįsta, kad ši labiau paplitusi kalba leis juo naudotis platesniam, ne vien Lietuvos skaitytojų ratui³⁴.

Remdamasi III Lietuvos Statutu, taip pat I. Lappo, Małwiejaus Liubavskio, Os-karo Haleckio ir kitų autorių darbais, J. Deveikytė parašė nemažą straipsnį apie LDK svetimšalius, jų teisinę padėtį. Autorė pabrėžia nevienodą svetimšalių padėtį: ji priklausė nuo asmens visuomeninio statuso ir šalies, iš kurios jis atvyko. Nuo 1447 m. nebuvo leidžiama apsigyventi atvykusiems iš tos šalies, su kuria tuo metu buvo kariaujama. Statutas numatė ir svetimšalių bajorystės įrodymo galimybę.

Į LDK be tikslo juose apsigyventi atvykdavo kitų valstybių pasiuntiniai, menininkai, gydytojai, amatininkai, Jėzuitų akademijos studentai, pirkliai, samdyti kariai, būta ir šiaip keliautojų. Visus į LDK atvykusius asmenis Statutas skirstė į 3 grupes: svetimšalius, užsieniečius ir kaimynus. Pirmajai grupei čia priskirti iš tolimųjų kraštų atvykę piliečiai, antrajai – iš kaimyninių šalių (vokiečiai, maskviečiai), trečiajai priklausė lenkai. „Vadinasi, 1589 m., t. y. 20-čiai metų prasliskus po Liublino unijos, Didžioji Lietuvos Kunigaikštystė pripažįsta lenkus savo kaimynais, kaip kad ir Lenkiją kaimynine valstybe“³⁵. Nuo svetimšalių Statutas atskiria lietuvius, žemaičius ir LDK pavaldžius rusų žemių gyventojus, laikomus visateisiais valstybės piliečiais. Tik jie turėjo teisę į žemę, pilis, miestus. Užsieniečiams, tarp jų lenkams, sunku buvo daryti kokią nors įtaką LDK visuomenės gyvenimui, nes „anų laikų Lietuvoj visoms valdinėms tarnyboms, išskyrus tik dvasininkus, jau buvo paruoštų žmonių“³⁶. Labiau įsitvirtinti LDK svetimšaliai galėjo įsigydami nekilnojamojo turto – dvarų, žemių, o vėliau perduoti šį turtą savo palikuonims. Lietuvos didysis kunigaikštis galėjo skirti žemių už tarnybą (pvz., užsieniečiams gydytojams, kariams ir kt.) arba įkeisti. Be to, žemė buvo perkama bei įgyjama vedybomis. Vedybos su užsieniečiais dažnai turėjo politinį atspalvį³⁷. Bajorija stengėsi įvairiomis priemonėmis neleisti

³³ Ten pat, p. 187–188.

³⁴ Z. I v i n s k i s, I. Lappo 1588 m. Lietuvos Statutas (recenzija), *Židinys*, 1935, Nr. 4, p. 462–463.

³⁵ J. D e v e i k y t ė - N a v a k i e n ė, Svetimšaliai..., p. 229–230.

³⁶ Ten pat, p. 230.

³⁷ Ten pat, p. 234.

svetimšaliams įsigyti žemės, nes tai jai buvo nuostolis – turtų, žemių netekimas³⁸. J. Deveikytė pritaria I. Lappo teiginiui, kad visi Statute daromi svetimšalių suvaržymai tik dar labiau pabrėžia LDK politinį savarankiškumą³⁹.

1940 m. „Lietuvos aido“ publikacijoje apie Lietuvos Statutą J. Deveikytė populiaria forma išdėsto savo požiūrį į šį teisės paminklą⁴⁰. Jo atsiradimo laikas apibūdintas kaip LDK kultūros pakilimo epocha; jaunimas vyko mokytis į Vakarų Europos šalis, Lietuvoje buvo jaučiama Italijos kultūros įtaka, Reformacijos poveikis – atsirado pirmosios lietuviškos knygos. Buvo pertvarkoma ir teisinė sistema, įsteigtas Tribunolas. Kita vertus, XVI a. atnešė Lietuvai ir nemažai nuostolių. Tai alinantis karas su Maskva, Lietuvai nenaudinga Liublino unija, dalies teritorijos netekimas. „Viskas, kas tik buvo gražiausia ir tragiškiausia mūsų praeityje, tas viskas XVI a. susipina tiek ryškiai, tiek stipriai, kaip niekad“. Šiomis sąlygomis per palyginti neilgą laiką sukurtas LDK Statutas; 1529 metų „primityvios konstrukcijos“ teisinis evoliucionavo iki 1588 m. patvirtinto kodekso, vieno geriausių Europoje. Jo straipsniai palietė visas gyvenimo sritis – nuo valdovo ir seimo prerogatyvų aptarimo iki žemės ūkio tvarkymo.

Statute nėra užuominų apie Lietuvos sąjungą su Lenkija. Kaip ir I. Lappo, J. Deveikytė teigia, kad, žvelgiant Statuto autorių akimis, XVI a. Lietuva buvusi savarankiška valstybė, o Lenkija laikyta kaimynine šalimi.

Autorės nuomone, kai kurie III Statuto straipsniai apie šeimos paveldėjimo teisę, asmens saugumą, toleranciją yra aktualūs ir XX a. J. Deveikytė kvietė juristus, ekonomistus, žemės ūkio specialistus, etnografus susidomėti šiuo LDK paminklu.

Doktorantūra Paryžiuje ir VIII tarptautinis istorikų kongresas

1938 m. kovo mėn. J. Deveikytė I. Lappo patarta apsisprendė siekti daktaro laipsnio ir pradėjo studijuoti Paryžiuje, Teisių fakultete. Ji įteikė profesoriui Oliver-Martinui disertaciją „LDK Konstitucija“. Istorikė domėjosi ir Vazų laikais. Tačiau pagal studijų planą ji turėjo išlaikyti kursus ir egzaminus iš tarptautinės, viešosios, bažnytinės, šeimos teisės ir kitų disciplinų. „Man Paryžius turi ypatingos naudos, nes aš turiu medžiagos gana daug, reik tik ją susisteminti, sudoroti“⁴¹.

Tuo pat metu J. Deveikytė įstojo į teisės istorikų draugiją. Ten 1939 m. pradžioje skaitė pranešimą apie 1447 m. privilegijos genezę ir jos tekstą. Pranešimas padarė klausytojams didelį įspūdį⁴². 1939 m. pavasarį ji sėkmingai išlaikė dalį egzaminų.

---

³⁸ Ten pat, p. 236.

³⁹ Ten pat, p. 238.

⁴⁰ J. Deveikytė-Navakienė, Lietuvos Statutas, *Lietuvos aidas*, 1940, Nr. 120.

⁴¹ J. Deveikytės laiškai..., l. 21.

⁴² Ten pat, l. 23.

1938 m. J. Deveikytė kartu su A. Janulaičiu dalyvavo VIII tarptautiniame istorikų kongrese Ciuriche (atstovautos 44 šalys). Šiam kongresui skirtame straipsnyje J. Deveikytė atpasakojo diskusijas, įvykusias A. Janulaičiui perskaičius I. Lappo pranešimą „XVI a. Lietuvos įstatymų kodifikavimas“, kur pastarasis aptarė jo atliktą Lietuvos Statuto tyrimo rezultatus. Kongreso metu lenkų istorikai bandė paneigti I. Lappo tezę apie LDK kaip nepriklausomą valstybę po Liublino unijos sudarymo. Šiose diskusijose J. Deveikytė pati dalyvavo. Kad paneigtų lenkų argumentus, ji 20 min. trukusioje kalboje atkreipė kongreso dalyvių dėmesį į lietuvių ir lenkų santykius per kelis amžius, priminė L. Želigowskio žygį, padarė daug kitų politinių priekaištų⁴³. Diskusijose išryškėjo I. Lappo teiginių pagrįstumas: apie federacinę Lietuvos–Lenkijos valstybės pobūdį, didelio lenkų gyventojų skaičiaus tuometinėje Lietuvos teritorijoje nebuvimą⁴⁴.

Straipsnio pabaigoje J. Deveikytė rašo su jai būdingu temperamentu: „Kaip gaila, kad tie lietuviai, kurie nuoširdžiai tikėdami išorinio mandagumo galia kartais nesąmoningai prekiauja mūsų tautos savigarpa ar ambicija. Pasimokyti ir imti pavyzdį iš lenkų tikrai verta. Stebint, kaip lenkai moka savo tautos reikalus ginti, nieko nuostabaus, kad, XV a. būdami už mus šešis kart mažesni, šiandien yra už mus penkiolika kart didesni“⁴⁵. Šis kongresas padarė J. Deveikytei didelį įspūdį. Praėjus porai savaitių, ji rašė A. Janulaičiui: „Vis dar gyvenu atsiminimais apie Kongresą <...>. Lietuva gali puikiai pasirodyti, tik jai reikia kultūros ir tik kultūros“⁴⁶. Tai buvo pirmasis istorikės pasirodymas tarptautiniame forume. Po karo ji reiškėsi istorikų kongresuose neretai būdama vienintele lietuvių atstove. „Turbūt joks kitas lietuvis niekada nėra tiek daug įvairių mokslinių kongresų ir tarptautinių istorijos, teisės istorijos ir gretimųjų mokslo konferencijų aplankęs, kiek Deveikė. Toje srityje, galima sakyti, ji išspecializavo“⁴⁷. Nuo 1939 iki 1964 m. ji dalyvavo maždaug 30 kongresų darbe Paryžiuje, Bazelyje, Groningene, Londone, Romoje ir kitur.

Prieškario ir karo metai Kaune

Jausdama politinės padėties Europoje pablogėjimą, J. Deveikytė skubėjo kuo greičiau užbaigti studijas ir „pradėti savarankiškai ir pastoviai mūsų praeitį nagrinėti <...>. Turiu vilties, kad galas ne taip jau toli“⁴⁸. Deja, 1939 m. rudenį karas

---

⁴³ Z. Ivinskis, min. veik., p. 363.

⁴⁴ J. D. N. VIII-sis istorinis kongresas, p. 140.

⁴⁵ Ten pat, p. 141.

⁴⁶ J. Deveikytės laišakai..., l. 19.

⁴⁷ Z. Ivinskis, min. veik., p. 362.

⁴⁸ J. Deveikytės laišakai..., l. 24.

privertė J. Deveikytę nutraukti studijas. Ji grįžo į Lietuvą Paryžiuje palikusi savo surinktą medžiagą⁴⁹. 1941 02 17 A. Janulaičio patarta ji kreipėsi į Vilniaus universiteto Teisių fakulteto tarybą, prašydama priimti ją šio fakulteto dėstytoja, bet šis prašymas nebuvo patenkintas. Karo metu J. Deveikytė su broliu inžinieriumi apsigyveno Kaune, Nemuno kranto gatvėje. Ji buvo priimta į advokatūrą, taip pat dėstė Lietuvos istoriją Kauno mokytojų seminarijoje. Jos tėvas, Ukmergės elektrinės savininkas, teikė jai materialinę paramą. Teisininkas Zigmas Toliušis, per karą artimai pažinojęs J. Deveikytę, paliko apie ją įdomius prisiminimus: „Deveikytė globojo kokios tai korporacijos studentes, ir jos bute nuolat būdavo daug jaunimo. Deveikytė buvo energinga, veikli, gyva moteris, interesavosi Lietuvos istorija, menu ir buvo visuomet pilna visokių sumanymų“⁵⁰. Minėtos studentės tikriausiai priklausė tautininkių „Filiae Lithuaniae“ korporacijai, kuri dar 1928 12 08 J. Deveikytės ir kitų VDU studentų iniciatyva atsiskyrė nuo „Neo-Lithuania“ korporacijos. „Filiae Lithuaniae“ buvo pirmoji ir viena žymiausių VDU studentų organizacijų. Į jos organizuotus pobūvius ne kartą atvykdavo prezidentas A. Smetona su žmona⁵¹.

Vilniaus atgavimo proga įvykusiame korporacijos susirinkime J. Deveikytė „trumpai priminė, kokią psichologinę ir istorinę reikšmę turėjo ir turi senoji Lietuvos sostinė Vilnius. Baigdama savo žodį, pranešėja kvietė tautiškąją studentiją, apsišarvavus dvasine lietuviška galia, eiti į Vilniaus lietuvių gyvenimą su džiaugsmu ir pasiryžimu duoti vilniečiams tas kultūros vertybes, kurias mes įsigijome per dvidešimtį laisvo gyvenimo metų“⁵².

Karo metu bendrauti linkusios istorikės butas tapo mėgstama kauniečių susibūrimo vieta. „Pas Deveikytę susidarė kaip ir inteligentų salonas. Tai įvyko kaip tai savaimingai. Pavakariais rinkdavosi žmonės ir prie stiklo arbatos ar kavos kalbėjosi dienos temomis. Čia susieidavo moterų veikėjos, politikai ir meno žmonės <...>. Aš su malonumu prisimenu pobūvius jaukiam Deveikytės bute“⁵³.

1944 m. J. Deveikytė, kaip ir jaunosios kartos istorikai A. Šapoka, J. Jakštas, Z. Ivinskis, V. Trumpa, J. Matusas, J. Puzinas ir kiti, pasitraukė į Vakarų. 1945 m. spalio mėn. ji įsikūrė Paryžiuje ir ten tęsė mokslinę veiklą (jos tėvai apsigyveno Italijoje⁵⁴). Paryžiaus universiteto Teisių fakultete ji apgynė disertaciją tema „Apie tariamą 1387 02 20 d. privilegiją Lietuvai“.

Bronys Raila 1951 m. apžvelgė jos turinį. Anot autoriaus, šiame darbe glūdi „neeilinės reikšmės idėjos, naujai ir originaliai nušviečiančios mūsų senosios istorijos

---

⁴⁹ Z. I v i n s k i s, min. veik., p. 357.

⁵⁰ Z. T o l i u š i s, min. veik., l. 44.

⁵¹ J. L e o n a v i č i u s, Studentų tautininkių korporacijos Filiae Lithuaniae 2 metų sukaktuvės, *Vairas*, 1931, Nr. 7–8, p. 471–472.

⁵² Minėjimas „Neo-Lithuania“ korporacijoje, *Jaunoji Lietuva*, 1939–1940, Nr. 2, p. 126.

⁵³ Z. T o l i u š i s, min. veik., l. 50.

⁵⁴ S. Š e m e r y s, *Žmonės mano gyvenime...*, p. 42.

tyrinėjimų dirvoną⁵⁵. Daugybė surinktos dokumentinės medžiagos leido autorei suabejoti minėtos privilegijos tikrumu. Pagrindinė disertacijos tezė – Lenkijos karaliumi tapusio Jogailos privilegija Lietuvai yra falsifikatas – disertacijos oponentų nebuvo paneigta. Lietuvos išeivijos istorikas Jonas Dainauskas po J. Deveikytės mirties perėmė didelę jos raštiško palikimo dalį ir tezė apie minėtos privilegijos netikrumą, tačiau, kaip pastebėjo Z. Ivinskis, savo darbuose jis nemini velionės vardo⁵⁶. Diskusijos dėl 1385–1387 m. lietuvių–lenkų istorinių dokumentų autentiškumo nerimsta ir praėjus 50 metų po J. Deveikytės disertacijos gynimo⁵⁷.

Studijuodama Lietuvoje, ji, kaip studentų korporacijos „Filiae Lithuaniae“ vadovė, nemažai bendravo su garsiuoju kalbininku profesoriumi Jonu Jablonskiu, vienu šios korporacijos globėju, kuriam ir priklausė lietuviškų moterų pavardžių „modernizavimo“ idėja: „Besikalbant daug visokių sumanymų iškeldavo ir vieną dieną štai ką pasiūlė – užsimanėt su vyrais lenktyniauti, tai pasistenkit suaugusiomis tapti – nemėgo galūnių -ytė, -aitė, -utė ir šitą savo nemeilę gražiai pailiustruodavo. Yra senis Budreikis, yra Budreikienė, yra maži Budreikiukai ir mažos Budreikytės; mažas berniukas išaugęs tapo Budreikiu, o maža mergytė, kad ir išaugusi, pasiliko Budreikytė, o turėtų būti Budreikė.

Norėjo, kad korporacija imtųsi šitą mintį skleisti. Šis pasiūlymas buvo korporacijos sueigoj perduotas, bet taip ir pasiliko gražiu sumanymu⁵⁸. Vėliau iš dalies jis buvo realizuotas: gyvendama Prancūzijoje, istorikė pakeitė savo pavardę iš Deveikytės į Deveikę. Ta proga B. Raila rašė: „Daug neišspurdėsime, jeigu ir mūsų merginų pavardės po poros šimtų metų pasuks kryptimi, kurios pionierė buvo įdomaus būdo ir ugingo patriotizmo istorikė Jonė Deveikė“⁵⁹.

Pokarinis istorikės gyvenimas, jos pedagoginis ir mokslinis darbas Lietuvos teisės istorijos srityje aprašytas minėtuose Z. Ivinskio, V. Mingėlos straipsniuose. Jos mokslinis palikimas tebelaukia nuodugaus ištyrimo ir įvertinimo.

---

⁵⁵ B. Raila, Dr. Jonės Deveikytės-Navakienės disertacija, *Mintis* (Vokietija), 1948 09 03.

⁵⁶ Z. Ivinskis, min. veik., p. 366.

⁵⁷ J. Kiaupienė, 1385 m. rugpjūčio 14 d. aktas Lietuvos–Lenkijos unijų istorijoje ir istoriografijoje (problemos formulavimas), *Lietuvos valstybė XII–XVIII a.*, Vilnius, 1997, p. 247–267.

⁵⁸ J. Deveikytė-Navakienė, Iš mūsų įstatų istorijos, *Akademikas*, 1939, p. 168.

⁵⁹ B. Raila, *Rašalo ašaros*, Vilnius, 1996, p. 325.

Summary

POVILAS L A S I N S K A S

THE BEGINNING OF JONĖ DEVEIKYTĖ-NAVAKIENĖ'S SCIENTIFIC RESEARCH

Investigation of the biography and scientific heritage of Jonė Deveikytė-Navakienė (1908–1965), the first Lithuanian historian of law, helps to get better acquainted with the scientific world outlook of the generation of Lithuanian historians of the XX c. 4th decade. In 1932 the future scientist graduated from two faculties at Vytautas Magnus University: those of Humanities, where she studied history, and that of Law. On her teachers, Prof. A. Janulaitis's, advice, she decided to grant major attention to the studies of law history in the future and resolved to go from her own finance on her first journey abroad through Riga, Vilnius, Warsaw, the Prague to Paris where she planned to deepen her knowledge. Good knowledge of French, Polish and Russian languages made her contacts with foreigners easier. During this journey she met with several famous Polish historians (such as H. Łowmiański and others), in the Prague – with the celebrated Russian connoisseur in the law of the Grand Duchy of Lithuania, I. Lappo who gave her many pieces of advice. Later I. Lappo came to Lithuania and gave lectures at Vytautas Magnus University in the years 1933 to 1942. At the end of the 4th decade, J. Deveikytė started her doctoral studies in Paris, published articles on the issues of the law history of the Grand Duchy of Lithuania, reviewed I. Lappo's work „The Lithuanian Statute of the year 1588“ (1934–1938). In her articles she backed up I. Lappo's conception on the continuity of the self-dependence of the Grand Duchy of Lithuania after the Lublin Union in 1569. Unfortunately, the Second World War started and prevented her from completing her studies (she maintained her thesis „About the Ostensible Jogaila's Privilege of the year 1385 for Lithuania“ in Paris only in 1948). At the same time the scientist began to show in international congresses. In 1938, at the International Historians' Congress in Zürich, she refuted the efforts of Polish historians to consider the Post-Lublin Lithuania a province of Poland. As the result of the discussion occurred there, the validity of I. Lappo's conception manifested itself. When J. Deveikytė lived in Paris after the war, she gave herself to the research of the Lithuanian Statute and other monuments of the law of the Grand Duchy of Lithuania, earned her living from teaching practice and showed herself as a historian actively in the academic life of the Western Europe. Her scientific heritage is still waiting for the attention of modern historians.

Trumpai apie autorių

Povilas L a s i n s k a s (g. 1970) 1995 m. baigė Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto magistrantūrą. Nuo 1996 m. – VDU Lietuvos istorijos katedros doktorantas. Pagrindinė mokslinių interesų sritis – Nepriklausomos Lietuvos istorijos mokslas (1922–1939).